

UPOTREBA OKLOPNIH JEDINICA U BORBI SA TENKOVIMA

Pojava tenkova proizišla je iz potrebe da se pronade pogodno sredstvo za lakši proboj utvrđene odbrane. U početku su upotrebljavani samo za neposrednu podršku pešadije. Kasnije, kada su im usavršene tehničke osobine i proširena proizvodnja,¹ razvili su se u oklopne jedinice i to kao samostalan rod vojske u okviru KoV. U sadejstvu sa drugim rodovima i avijacijom imale su značajnu ulogu u mnogim bojevima i operacijama drugog svetskog rata.

Zbog skupe i komplikovane proizvodnje i nemogućnosti da sve njihove pozitivne osobine u neposrednoj borbi sa tenkovima dođu do punog izražaja smatralo se da veće angažovanje tenkova u borbi sa neprijateljevim tenkovima nije celishodno i ekonomično. Njihov osnovni zadatak, kod većine armija, u drugom svetskom ratu bio je borba protiv pešadije s ciljem da se ona uništi, razbije ili odvoji od tenkova. U napadu je deo tenkova upotrebljavan za neposrednu podršku pešadije i proboj odbrane, dok su krupnije oklopne (tenkovske) i mehanizovane jedinice uvođene u borbu kroz stvorene breše u rasporedu branioca radi proširivanja i razvijanja postignutog uspeha, okruženja, gonjenja i sl.

Za izvođenje samostalne odsudne odbrane oklopne jedinice su izuzetno upotrebljavane i, načelno, samo do dolaska odgovarajućih pešadijskih snaga. One su samostalno izvodile pokretnu — tzv. zadržavajuću ili manevarsku odbranu. Pri izvođenju odbrane napadačevim tenkovima su se neposredno suprotstavljale pešadijske jedinice sa protivtenkovskim sredstvima, protivtenkovsko zaprečavanje i eventualno manji broj tenkova.² U odsudnoj odbrani oklopne jedinice su najčešće zadržavane u rezervi ili drugom ešelonu, sa zatomkom da izvode protivnapade i protivudare.

Takva koncepcija upotrebe oklopnih jedinica ubrzala je razvoj protivtenkovskih sredstava i njihovo masovnije uključivanje u formacije pešadijskih jedinica. Razvijena je i protivtenkovska samohodna artiljerija.³ Njenim uvođenjem u naoružanje, protivtenkovska odbrana je znatno dobila u kvalitetu, jer su SO pokretljivija i efikasnija u borbi sa tenkovima od ostalih protivtenkovskih sredstava.

¹ SAD su u toku drugog svetskog rata proizvele oko 88.000, Velika Britanija 25.116, Nemačka 46.608 i SSSR oko 110.000 tenkova.

² Od 3.000 uništenih njemačkih tenkova i samohodnih oruđa u Kurskoj bici 61% uništila je protivtenkovska artiljerija.

³ SAD su u toku drugog svetskog rata proizvele 16.000 raznih tipova samohodnih oruđa.

To je omogućilo da se kroz čitav period drugog svetskog rata u osnovi očuva ofanzivna uloga tenkova.

Razvoj nauke i borbene tehnike, kao i nagomilavanje nuklearnih borbenih sredstava, uticaće na fizionomiju borbenih dejstava i upotrebu oružanih snaga u budućem ratu. Oklopne jedinice su brojno porasle u armijama svih zemalja i znatno je usavršeno njihovo osnovno naoružanje — tenkovi i oklopni transporteri. Povećana im je vatrena moć, pokretljivost, udarna snaga, sposobnost za dejstvo noću (uvođenjem IC-uređaja za osmatranje i gađanje), otpornost na nuklearne udare, sposobnost savlađivanja kontaminiranog zemljišta i mogućnost savlađivanja vodenih prepreka — voženjem ispod vode ili plivanjem.⁴

Kvalitativno poboljšanje i kvantitativno povećanje oklopnih jedinica odraziće se na njihovu ulogu i upotrebu u budućem ratu. One su, u napadnim dejstvima, najспособnije da eksploatišu učinke nuklearnih borbenih sredstava. Sposobne su za snažne udare i brze manevre na velikim dubinama, čime je povećan zamah operacijama i što će biti glavna osobina budućeg rata. U odbrambenim dejstvima oklopne jedinice mogu da povećaju pokretljivost, elastičnost i aktivnost odbrane. Pogodne su za zatvaranje breša stvorenih dejstvom nuklearnih udara i izvođenje pokretljivije odbrane protiv neprijateljskih nadmoćnijih oklopnih snaga.

Znači, izmenjena fizionomija borbenih dejstava, uloga i upotreba oklopnih jedinica u budućem ratu zahtevaće da se oklopne jedinice češće angažuju u borbi sa neprijateljevim tenkovima u svim vidovima borbenih dejstava i da će ta borba najčešće imati izrazito protivtenkovski karakter.

STAVOVI NEKIH ARMIJA O MESTU I ULOZI OJ U BORBI SA TENKOVIMA

U armiji SAD borbi sa tenkovima posvećuje se posebna pažnja. Polazeći od toga da svakoj jedinici i svakom elementu borbenog poretka preti opasnost od tenkova, oni su protivtenkovska sredstva integrisali i u najniže jedinice i tako ih znatno osamostalila za borbu sa tenkovima. Tim sredstvima, uz maksimalno korišćenje prirodnih prepreka, nuklearnih i hemijskih borbenih sredstava i avijacije, napadačevim tenkovima nanose gubitke i stvaraju konačne uslove za dejstvo oklopnih jedinica iz rezerve s ciljem da „likvidiraju tenkovsku opasnost” i unište preostali deo neprijateljskih tenkova.

---

⁴ Tenkovi „Leopard”, M-60, AMX-30, T-54B, T-55 i T-62 sposobni su da savladaju vodene prepreke dubine oko 5 m. Oni su hermetizovani, pogodni su za savlađivanje kontaminiranog zemljišta, imaju IC-uređaje za vožnju i gađanje noću i zaštitni sloj za smanjenje neutronske zračenja.

Svi savremeni oklopni transporteri su amfibijski, imaju IC-uređaje za vožnju, hermetizovani su i osposobljeni kao borbena a ne samo kao transportna vozila pešadije.

Načelno ne formiraju protivtenkovsku rezerve kao zaseban elemenat borbenog poretka. Samohodnu protivtenkovsku artiljeriju koriste za ojačavanje nižih mehanizovanih i pešadijskih jedinica. Osnovni elemenat za borbu sa oklopnim jedinicama napadača, predstavljaju tenkovski bataljoni u sastavu pešadijskih i mehanizovanih divizija ili oklopne divizije u sastavu viših jedinica. Kod toga veoma elastično prilaze združivanju tenkovskih i mehanizovanih bataljona. Zavisno od borbene situacije i zemljišta tenkove pridaju i nižim mehanizovanim i pešadijskim jedinicama (bataljonima, pa čak i četama). Na taj način mehanizovanim (koji su naoružani oklopnim transporterima) i pešadijskim bataljonima je omogućeno da budu otporniji u borbi sa tenkovima i da im se obezbedi mogućnost manevra da bi u pogodnom momentu mogli ofanzivno dejstvovati protiv neprijateljevih tenkova.

Polazeći od postavke da je posle nuklearnih borbenih sredstava „tenk najefikasnije sredstvo u borbi protiv tenkova“, Amerikanci smatraju da se tenkovi mogu upotrebiti i za izvođenje odsudne odbrane.

Bez prethodne upotrebe nuklearnih borbenih sredstava oni izbegavaju frontalni napad na tenkove branioca. Obično se teži obuhvatu i napadu u bok oklopnih jedinica. Međutim, ako pri eksploataciji učinka nuklearnih borbenih sredstava dođe do borbe u susretu, napad se izvodi frontalno s ciljem da se izbegne zadržavanje sopstvenih jedinica na zemljištu koje je zahvaćeno nuklearnim udarom.

I pored mogućnosti raznovrsne upotrebe oklopnih jedinica u borbi sa tenkovima izrazito se naglašava usklađivanje njihove upotrebe sa upotrebom nuklearnih i hemijskih borbenih sredstava i dejstvom avijacije, pri čemu se nastoji da se oklopne jedinice što pre uvedu u stvorene breše.

U armiji SR Nemačke smatraju da upotrebu i dejstvo oklopnih jedinica i drugih sredstava, sposobnih za borbu sa tenkovima, treba brižljivim planiranjem dovesti u sklad tako da se neprijateljski tenkovi mogu uspešno gađati od momenta njihovog otkrivanja do konačnog slamanja napada u dubini sopstvene odbrane.

U okviru tako koordiniranih dejstava oklopne jedinice drže se prikriveno i rastresito raspoređene (najčešće u dubini odbrane) spremne za pokretnu, sasređenu upotrebu u svim pravcima, pre svega na težištu borbenih dejstava. Nuklearni udari i iznenadni protivnapadi tenkova u bok ili pozadinu neprijatelja smatraju se najuspešnijim načinom dejstva protiv napadačevih tenkova.⁵

⁵ Iako je strategijska inicijativa bila na strani Sovjetske armije, Nemci su u toku 1943. i 1944. godine oklopnim jedinicama izvodili protivnapade na duboko uklinjene tenkovske pokretne grupe Sovjetske armije. Često su uspevali da sačuvaju kontinuitet fronta i obezbede uspešno izvlačenje pešadijskih jedinica ispod udara sovjetskih oklopnih snaga (protivudar kod Žitomira, protivnapad na Kijevsku izbočinu i sl.).

Ako je neprijatelj toliko nadmoćan da protivnapad na njega ne obećava uspeh, onda se oklopne jedinice upotrebljavaju tako (položaje biraju na zadnjem nagibu) da se neprijateljski tenkovi gađaju iznenadnom vatrom sa utvrđenih položaja. Kada se neprijateljskim oklopnim jedinicama nanesu toliki gubici da nisu više sposobne za dalji napad stupaju u protivnapad sopstvene oklopne jedinice.

Kada se odbrana izvodi na manevarskom zemljištu, deo tenkova se upotrebljava za ojačanje odbrane oklopno-grenadirskih jedinica, pri čemu se nastoji da se oni upotrebe za aktivna dejstva u okviru njihovih odbrambenih rejona.

U napadu bez upotrebe nuklearnih borbenih sredstava Nemci, načelno, izbegavaju frontalni napad na tenkove branioca. Delom tenkova i drugim protivtenkovskim sredstvima nastoje da vežu neprijatelja na frontu, dok sa većim delom tenkovskih i oklopno-grenadirskih jedinica izvode obuhvat i udar u bok.

Nemci oklopne jedinice, uz upotrebu nuklearnih borbenih sredstava, smatraju osnovnim sredstvom za razbijanje napada neprijateljskih tenkova.

U italijanskoj armiji stavovi o upotrebi oklopnih jedinica u borbi sa tenkovima slični su američkim, s tim što u formaciji oklopnih jedinica imaju brojniju samohodnu pt-artiljeriju, koja se u sadejstvu sa inžinjerijom angažuje na frontu u neposrednoj borbi sa tenkovima i obezbeđuje izvođenje bočnih udara.

U frontalnoj borbi sa neprijateljskim tenkovima u sastavu ešelona za „zaustavljanje” oni upotrebljavaju samohodnu protivtenkovsku artiljeriju i manji deo tenkova, dok veći deo tenkova zadržavaju u ešelonu za „manevrisanje” kao odlučujuće sredstvo za uništenje neprijateljskih oklopnih jedinica koje su prodrle u dubinu odbrane.

Italijani veće oklopne jedinice (u sastavu ešelona za zaustavljanje) upotrebljavaju u neposrednoj borbi sa neprijateljevim tenkovima samo u slučaju kada privremeno brane neki položaj radi zaštite odstupanja jedinica, stvaranja vremena većoj jedinici za organizaciju odbrane na položajima u dubini i za zatvaranje međuprostora nastalih u borbenom poretku.

Pri izvođenju napada izbegavaju neposredni sudar sa braniočevim tenkovima (frontalni napad), pa i onda kada je neprijatelj brojno slabiji. Protivnapade braniočevih tenkova odbijaju vatrom sa dostignutih linija uz istovremeno uvođenje rezervi oklopnih jedinica i to pre svega u bok tenkova koji vrše protivnapad.

U grčkoj armiji smatraju da su jedinice srednjih i teških tenkova, pored nuklearnog oružja, najbolje sredstvo za borbu sa tenkovima. Oni polaze od toga da oklopne jedinice treba da budu pokretljivije i otpornije ili bar toliko pokretljive i otporne koliko su i neprijateljevi tenkovi.

U odbrani Grci načelno tenkove ne postavljaju na prednji kraj, već njima izvode protivnapade i pojačavaju odbranu u dubini. Oni

samo u nedostatku težih protivtenkovskih oruđa postavljaju tenkove na prednji kraj ili bliže položaje. Tada tenkovi otvaraju vatru na velikim odstojanjima. S obzirom na karakteristike svoga zemljišta, oni nastoje da kanališu dejstva oklopnih jedinica neprijatelja i tako ih usmere na ranije pripremljene pt-rejone. Pri takvom dejstvu osnovni zadatak ostalih snaga je da spreče prodor pešadije napadača koja se kreće za tenkovima. Rezervom, u čijem sastavu imaju i tenkove, uništavaju uklinjene tenkove neprijatelja. Rejone za uništenje tenkova određuju komande divizija i više komande.

Kao što se vidi, u armijama navedenih zemalja polazi se od toga da oklopne jedinice u borbi sa tenkovima treba da imaju ofanzivnu ulogu. Međutim, u stavovima postoje izvesne razlike, koje proističu iz materijalnih mogućnosti pojedinih zemalja. U armiji SAD predhodnim dejstvom avijacije, nuklearnih i hemiskih borbenih sredstava stvaraju se uslovi oklopnim jedinicama i protivtenkovskim raketama za neposrednu borbu sa tenkovima.

U armiji SR Nemačke ističe se veći značaj koordiniranih dejstava svih raspoloživih sredstava za borbu sa tenkovima. Poseban značaj se daje nuklearnim sredstvima pa onda tenkovima i samohodnoj protivtenkovskoj artiljeriji.

Na kraju, u vezi s upotrebom oklopnih jedinica u borbi sa tenkovima i zbog povećanih mogućnosti njihove pojave na bojištu svi smatraju da borba sa tenkovima više ne predstavlja samo meru borbenog obezbeđenja već sastavni deo i suštinu borbenih dejstava u savremenom ratu, bez obzira da li se on izvodi u uslovima upotrebe nuklearnih borbenih sredstava ili bez ovih.

UPOTREBA I DEJSTVO OKLOPNIH JEDINICA U BORBI SA TENKOVIMA

U budućem ratu borba sa neprijateljskim tenkovima biće česta, pa i stalna pojava u svim vidovima borbenih dejstava. Za borbu sa njima neće biti dovoljna samo pt-sredstva pešadije i protivtenkovskih jedinica. U uslovima masovne pojave tenkova na bojištu jedinice svih rodova moraju biti osposobljene da se odgovarajućim merama i borbom zaštite od njih u toku izvršenja bilo kakvog borbenog zadatka. To se može postići zajedničkim i koordiniranim naporima svih snaga i sredstava sposobnih za borbu sa neprijateljskim tenkovima.

Obim, forme i metodi vođenja borbe sa neprijateljskim tenkovima zavisice od jačine, sastava, kvaliteta, mesta i uloge sopstvenih oklopnih jedinica u borbenom poretku združenih i operativnih jedinica. Upotreba oklopnih jedinica za borbu sa tenkovima se planira i izvodi na pravcu glavnog udara ili težištu odbrane.

Oklopne jedinice su sposobne da sačekaju neprijateljske tenkove na malom odstojanju, da im iznenadnom i preciznom vatrom nanesu osetne gubitke i iskoriste svaki pogodan trenutak za prelazak u protivnapad. One su sposobne da se brzo izvuku iz borbe i da čestom promenom položaja izbegnu nuklearne udare.

Oklopnim jedinicama, se načelno, ne daju zadaci na kojima bi se morale duže angažovati u frontalnoj borbi sa neprijateljevim tenkovima. Za ovakve zadatke se angažuju druga protivtenkovska sredstva združenih jedinica i eventualno manji broj tenkova. Veće oklopne jedinice se koriste za protivnapade ili protivudare i to pre svega u bokove neprijateljskih tenkova koji su se uklinili u sopstvene borbene poretke.

Protivnapade i protivudare oklopne jedinice izvode u sadejstvu sa ostalim pt-sredstvima, avijacijom i uz primenu nuklearnih udara. Dejstvom u bok neprijateljskih tenkova moguće je maksimalno iskoristiti sve pozitivne osobine oklopnih jedinica. Znači, oklopne jedinice u okviru združenih sastava su sposobne za izvršenje zadataka za koje su manje sposobne jedinice drugih rodova i druga pt-sredstva.

Tenkove treba izuzetno pridavati nižim jedinicama radi ojačanja protivtenkovske odbrane. Također ne treba uključivati tenkovske čete i oklopne bataljone u protivtenkovske odrede, sem kada su ovi formirani do protivtenkovskih raketa. Oklopne jedinice se mogu pridavati pešadiji, ako ona ima zadatak da odsudnom odbranom slomi i zaustavi neprijateljski napad u dodeljenoj zoni i ako zemljište i drugi uslovi onemogućavaju da se oklopne jedinice upotrebe kao celine u dubini odbrambene zone za aktivna dejstva. Pridate oklopne jedinice treba upotrebljavati za aktivna dejstva (ispade, protivnapade, zasede) i izbegavati njihovo duže vezivanje za određene položaje.

Iz opštih postavki o upotrebi i dejstvu oklopnih jedinica u borbi sa tenkovima proističu i posebni zadaci i način dejstva u osnovnim vidovima borbenih dejstava.

BORBA OKLOPNIH JEDINICA SA TENKOVIMA U NAPADU

Oklopne jedinice za neposrednu podršku I borbenog ešelona (združenih jedinica) ne upućuju se direktno u napad na neprijateljeve tenkove u odbrani. Rejone odbrane tenkova treba obilaziti ili obuhvatiti sa težnjom da se napadnu u bok ili u pozadinu. Ako se na prvi položaj ne može izvesti obuhvat ili obilazak, odbrana tenkova se razbija nuklearnim udarima a stvorena breša se eksploatiše oklopnim jedinicama napadom sa fronta.

Iznenadni protivnapadi neprijateljevih tenkova odbijaju se u toku napada u sadejstvu sa protivtenkovskim sredstvima pešadije koju podržavaju. Za odbijanje protivnapada oklopnim jedinicama može da sadejstvuje protivtenkovski odred i PGZ koji se po meri pristizanja uključuju u njen borbeni poredak. Glavnina oklopne jedinice, ili barem deo tenkova, kad god za to ima mogućnosti i kada dozvoljava odnos snaga, treba da produži napad u bok tenkova koji vrše protivnapad.

Ako se blagovremeno otkrije protivnapad neprijateljevih tenkova, privlače se protivtenkovski odredi, izvodi zaprečavanje i za-

jedno sa protivtenkovskim sredstvima pešadijskih jedinica sačekuje neprijatelj sa fronta, a oklopne jedinice produžavaju napad u bok neprijatelja.

Pri samostalnom napadu u sastavu prvog ešelona združene taktičke ili operativne jedinice oklopne jedinice odbijaju protivnapad neprijateljevih tenkova vatrom s mesta na dostignutoj liniji ili odlučnim naletom iz pokreta. Koji će se od ova dva načina primeniti zavisi od položaja, jačine i kvaliteta neprijateljevih tenkova. Protivnapad brojno i tehnički slabijih neprijateljskih tenkova odbija se naletom iz pokreta. Ako se sačeka protivnapad neprijateljskih tenkova, a njihov broj i kvalitet ne prelaze mogućnosti oklopne jedinice, tada se delom oklopnih jedinica produžava napad u bok tenkova, a ostali deo snaga može da dejstvuje sa fronta.

Na pravcima gde neprijatelj postigne izrazitu nadmoćnost u tenkovima korisno je da se delovi oklopnih jedinica (na koje se izvodi protivnapad) postepeno i planski povuku na pogodnije položaje. To su najčešće položaji koje su posele rezerve oklopnih jedinica ili protivtenkovski odredi. Ovakvim postupkom neprijatelj se planski navlači na to da izduži borbeni poredak i da upadne pod bočnu vatru tenkova i drugih protivtenkovskih sredstava.

Ako je protivnapad neprijateljevih tenkova usmeren u bok oklopnih jedinica, angažuju se rezerve i odbija protivnapad u sa dejstvu sa susednom jedinicom.

Za odbijanje protivnapada neprijateljevih tenkova na drugim pravcima u okviru napadne zone združene taktičke ili operativne jedinice oklopne jedinice prvog borbenog ešelona, načelno, ne bi trebalo izvlačiti iz borbe, jer bi time bio doveden u pitanje već postignuti uspeh na tom pravcu.

Do neposredne borbe oklopnih jedinica napadača sa tenkovima branioca najčešće može doći pri eksploataciji breša stvorenih dejstvom nuklearnih udara. U toj situaciji način dejstva oklopnih jedinica zavisiće od toga da li su neprijateljevi tenkovi uspeli da posednu položaje na izlazu iz breše ili ih tek posedaju i razvijaju se za odbranu. U prvom slučaju produženje napada biće znatno teže. Da bi se takvi slučajevi izbegli, oklopne jedinice se brže kreću sa linije zone sigurnosti i brešu eksploatišu u kolonama. Međutim, ako dođe do neposredne borbe, prvo se razvijaju čelne jedinice, prihvataju neposrednu borbu sa tenkovima i borbom otkrivaju raspored branioca. Ostale jedinice produžavaju napad bez zadržavanja i pod zaštitom razvijenih snaga formiraju borbeni poredak u kretanju i napadaju na najslabija mesta u rasporedu branioca. Pri tome je važno što pre ukliniti se u odbranu, razbiti neprijatelja na užem prostoru i time obezbediti uslove za proširenje proboja i uvođenje ostalih snaga u borbu po meri njihovog pristizanja. U rezervi se ostavljaju manji delovi. Od posebnog je značaja blagovremeno i efikasno dejstvo artiljerije po snagama koje se brane i dejstvo avijacije po snagama koje pristižu iz dubine radi pojačavanja odbrane na izlazu iz breše. U drugom slučaju, tj. ako se neprijateljski tenkovi nisu uspeli razviti, u napad se prelazi iz pokreta i on se usmerava u bokove i međuprostore neprijateljevih tenkova sa ciljem da

Im se spreči razvijanje. U ovakvim situacijama energična dejstva i brzo preuzimanje inicijative imaju odlučujući značaj.

Kada se oklopna jedinica nalazi u ulozi ili u sastavu drugog borbenog ešelona (ili u rezervi), združene taktičke ili operativne jedinice, njeni delovi ili cela jedinica mogu biti upotrebljeni za odbijanje protivnapada neprijateljevih tenkova. Pri ovome treba nastojati da se glavnina snaga usmeri u bok neprijateljevih tenkova, a frontalnu borbu da vode jedinice na koje je izvršen protivnapad i njihove oklopne jedinice i protivtenkovski odredi.

BOBRA OKLOPNIH JEDINICA SA TENKOVIMA U ODBRANI

Oklopne jedinice koje se nalaze u II borbenom ešelonu ili u rezervi združenih jedinica uglavnom će se upotrebljavati za protivnapade na neprijateljeve oklopne snage koje su se uklinile u odbranu. Uspeh protivnapada zavisice od organizacije i momenta upotrebe oklopnih jedinica, iznenađenja i brzine dejstva. Kad god postoje uslovi i mogućnosti, protivnapadu oklopnih jedinica treba da sadejstvuju ostale jedinice II borbenog ešelona (ili rezerve), artiljerija za podršku i avijacija.

Ako neprijatelj prodre jačim oklopnim snagama u dubinu odbrane, a brojni odnos i kvalitet snaga nije povoljan za protivnapad, oklopne jedinice se razvijaju i organizuju odbranu između položaja ili na jednom od položaja u dubini. Sa tih položaja i vatrom na malim odstojanjima neprijateljski tenkovi se rastrojavaju i usporava njihov prodor, a zatim se prelazi u protivnapad ili se poseđaju položaji za odbranu u dubini.

Oklopne jedinice iz rezerve operativnih jedinica najčešće će izvoditi protivnapad ili protivudar na tenkove koji su se uklinili ili će zatvarati nuklearne breše na kritičnim mestima radi sprečavanja dubljeg prodora neprijatelja.

Za vreme zatvaranja breše i prihvata jedinica koje se povlače često će dolaziti do borbe sa znatno jačim neprijateljskim oklopnim snagama. U ovakvim situacijama stepen upornosti biće uslovljen ciljem koji se odbranom želi postići. Taj cilj može biti zaustavljanje prodora neprijateljevih oklopnih snaga i zadržavanje određenog zemljišta do pristizanja jačih snaga radi stvaranja uslova za uspešniju odbranu po dubini ili za prelazak u protivnapad (protivudar).

Oklopne jedinice se određuju u sastav I borbenog ešelona združene ili operativne jedinice kada se u okviru odbrambene zone — fronta nalazi prolazan pravac, pogodan za masovnu upotrebu neprijateljevih oklopnih jedinica, a ne raspolaže se snažnim pt-sredstvima za ojačanje jedinice i sa dovoljno vremena za izvođenje pt-zaprečavanja na željenoj dubini. U takvoj situaciji oklopne jedinice organizuju i izvode odbranu koja ima izrazito odeležje protivtenkovske odbrane. U izvođenju odbrane koristi se svaka pogodnost za protivnapad, a stepen upornosti se usklađuje sa odnosom snaga i vremenom koje je određeno za odbranu položaja ili zona.

U odbrani na zasebnom pravcu i pri napadu brojnijih tenkova oklopne jedinice, bez obzira u kome se ešelonu nalaze, izvode odbranu radi zadržavanja i usporavanja prodora neprijateljskih tenkova. Organizacija odbrane, grupisanje i raspored snaga, zaprečavanje, organizacija vatrenog sistema i druge mere izvode se tako da se neprijateljevim oklopnim snagama nanese što veći gubici, uspori nastupanje i stvori potrebno vreme i drugi uslovi za borbena dejstva naših jačih snaga. Prema tome, kada se oklopne jedinice upotrebljavaju za samostalnu odbranu u sastavu jednog od ešelona, suština njihovih borbenih dejstava čini *protivtenkovska borba* radi obezbeđenja uslova za odsudnu odbranu drugih jedinica po dubini ili za prelaz u protivudar. Međutim, iako oklopne jedinice postižu najveće rezultate u pokretnoj odbrani, ipak to ne znači da se isključuje njihova upotreba za izvođenje i odsudne odbrane. One su sposobne za izvođenje i takve odbrane, ali se u njoj ne mogu potpuno izraziti svi njihove prednosti, pa ih u odsudnoj odbrani treba upotrebljavati za ograničeno vreme i sa ograničenim ciljem.

Radi ojačanja protivtenkovske odbrane tenkove treba izuzetno pridavati nižim pešadijskim jedinicama, bez obzira što bi se povećala gustina protivtenkovske vatre ispred prednjeg kraja i u okviru odbrambenih položaja. Ako se tenkovi i pridaju, onda se, načelno, uključuju u čvorove odbrane i otporne tačke pešadijskih jedinica.

Na prednji kraj odbrane i frontalno u odnosu na pravac nastupanja neprijatelja, načelno, ne postavljaju se tenkovi slabije probojne moći.

Raspored tenkova u rejonima pešadijskih jedinica treba da je takav da vodovi čine celinu i da jedan vod u granicama brisanog dometa tenkovskih topova može (bočnom vatrom) pomoći druge vodove.

BORBA SA TEHNIČKI SUPERIORNIJIM TENKOVIMA

Efikasnost tenkova u borbi sa tenkovima zavisi od njihovih osnovnih konstruktivnih svojstava, među kojima se posebno ističu probojnost, zaštita i pokretljivost.

Tenkovski topovi većeg kalibra i veće probojne moći, ako su opremljeni preciznijim nišanskim spravama, mogu uništiti neprijateljske tenkove na većim daljinama. Efikasnijom vatrom na većim odstojanjima smanjuje se potreba za približavanjem k cilju, čime se u napadu povećava sigurnost tenka od dejstva braniočevih tenkova i drugih protivtenkovskih sredstava, a u odbrani omogućava dejstvo efikasnom vatrom na veća odstojanja i za duže vreme protiv manje efikasnijih tenkova napadača.

Pokretljiviji tenkovi za kraće vreme savlađuju veći prostor na zemljištu i vremenski se manje izlažu dejstvu neprijateljevih tenkova i drugih protivtenkovskih sredstava. Oni brže izmiču nadmoćnijem napadaču pri promeni položaja i u stanju su da brzo pređu u protivnapad ili da se odlepe od neprijatelja i sačekaju ga izne-

nadnom vatrom i time obezbede veći stepen aktivnosti i pokretljivosti dejstava u celini.

Kao što se vidi, probojne mogućnosti tenkovskih topova, zaštita na moć oklopa i pokretljivost tenkova međusobno su uslovljene. Ako se analiziraju ove osnovne komponente na osnovnim i u perspektivi najmasovnijim tenkovima u naoružanju pojedinih armija, dolazi se do sledećih konstatacija:

— da su tenkovi naoružani topom 76 mm efikasni u frontalnoj borbi na daljinama brisanog dometa samo protiv lakih tenkova;

— da tenkovi naoružani topom 85—90 mm probijaju sa čela lake tenkove na daljinama do 2.000 m, a zastarelije srednje tenkove do 500 m, dok su u borbi protiv ostalih efikasni samo sa bočne i zadnje strane i to na daljinama od 700 do 2.000 m;

— da tenkovi naoružani topom 100—120 mm probijaju sve lake tenkove u granicama efikasnog dometa i većinu srednjih i teških tenkova sa čela na daljinama od 400 do 800 m, a svima ostalim tenkovima probijaju bočnu i zadnju stranu na daljinama od 1.500 do 2.000 m. Ovi tenkovski topovi, bez obzira na kalibar, ako raspolažu savremenom kumulativnom granatom, probijaju i sa čela sve do danas poznate tenkove na daljinama do 3.000 m.

Tenkovi koji su proizvedeni pri kraju ili prvih godina posle drugog svetskog rata, a ne raspolažu savremenom protivoklopnom municijom, tehnički su inferiorniji, naročito u frontalnoj borbi i na većim daljinama od 1.000 m. Oklopne jedinice, naoružane takvim tenkovima, ne mogu ostvarivati tempo u napadu ni stepen upornosti i aktivnosti u odbrani kao jedinice koje su naoružane kvalitetnijim tipovima tenkova. Inferiornije tenkove treba ojačavati protivtenkovskim raketama radi uspešnijeg vođenja borbe na većim daljinama.

Tehnička inferiornost umanjuje taktičke rezultate u borbi sa tehnički superiornijim tenkovima, *ali ne isključuje i mogućnost borbe sa njima uopšte*. Obim željenih rezultata i uspeh u borbi zavise od umešnosti korišćenja zemljišta, slabosti u neprijateljevom rasporedu i izbora odgovarajućih formi i načina dejstva.

Faktor nejednakog tehničkog kvaliteta tenkova zahteva od inferiorne strane samoinicijativno odlučivanje, energično dejstvo i primenu drskih, raznovrsnijih i za neprijatelja neočekivanih postupaka.

U borbi u susretu oklopne jedinice, naoružane tenkovima slabijeg kvaliteta, treba upućivati na pravce koji izvode u bok pravcu na kome se očekuje nailazak neprijateljevih oklopnih snaga. Kada dođe do borbe u susretu, tenkovi se razvijaju i napadaju na neprijatelja dok se nalazi u marševskom poretku.

Ako neprijatelj preduhitri oklopne jedinice slabijeg kvaliteta ili ako je po broju tenkova jednak ili nešto jači, treba se što pre razviti i posesti više položaja za odbranu po dubini sa rasporedom koji omoguće većem broju tenkova bočna gađanja.

Kada je brojni odnos tenkova povoljniji u korist tenkova slabijeg kvaliteta, ipak često neće biti moguće neposredno prelaziti u napad na tenkove boljeg kvaliteta. U ovakvim situacijama treba izvoditi razne manevre radi dovođenja tenkova slabijeg kvaliteta u povoljniji položaj. U neposrednoj borbi sa neprijateljevim tenkovima treba da se angažuju pridata protivtenkovska sredstva i deo tenkova, a veći deo da se usmeri na manje otporne jedinice i elemente u borbenom poretku neprijatelja.

U napadu glavne snage treba usmeravati kroz međuprostore, na otkrivene bokove, kao i na pravce gde se ne očekuje protivnapad neprijateljevih tenkova.

Osnovni objekti napada treba da budu neprijateljeva pešadija i oklopni transporteri, čijim razbijanjem treba stvoriti uslove za dublji prodor, da bi se obuhvatom ili obilaskom neprijatelj doveo u što težu situaciju i posredno prisilio da povuče tenkove sa pravca gde u odnosu na snage u dodiru ima uslove za dalju uspešnu odbranu.

Oklopne jedinice, naoružane tenkovima slabijeg kvaliteta, mogu dobiti zadatak da dublje prodru u rejone slabijih snaga branioca i da tako privuku na sebe njegove oklopne rezerve i prisile neprijatelja na pregrupisanje i promenu težišta odbrane, čime se omogućava veći uspeh i brži prodor snaga koje napadaju na glavnim pravcima.

Tenkovi slabijeg kvaliteta uticaće i na tempo napada, jer su oni manje otporni ne samo prema neprijateljevim tenkovima već i prema drugim protivtenkovskim sredstvima. Zato takvim jedinicama treba postavljati pliće zadatke, koji se mogu ostvariti za nešto duže vreme.

Odsudnija odbrana pojedinih položaja u borbi sa neprijateljevim kvalitetnijim tenkovima bez podrške ili ojačanja odgovarajućim protivtenkovskim sredstvima biće izuzetnija i primenjivaće se u krajnjoj nuždi. Kod plićih odbrambenih zona odstojanja između položaja treba da su manja, a rastojanja između jedinica veća.

Fortifikacijsko uređenje odbrambene zone zahtevaće više vremena i veće angažovanje i pomoć pešadijskih i inžinjerijskih jedinica, veći utrošak protivtenkovskih mina i izgradnju većeg broja ostalih protivtenkovskih prepreka.

Aktivna dejstva izvodiće se najčešće manjim jedinicama s osloncem na odbrambene rejone i položaje, a veće jedinice, raspoređene na položajima u dubini odbrane, izvodiće ređe aktivna dejstva.

Češće i brže promene situacije, manje mogućnosti za uporniju odbranu i veći gubici ljudstva i tehničkih sredstava zahtevaće veća ojačanja pozadinskim jedinicama i blagovremeni dotur materijalnih potreba na položaje predviđene za odbranu u dubini odbrambene zone. Remont i opravke izvodiće se na licu mesta.

Mnoge slabosti oklopnih jedinica koje su naoružane tenkovima slabijih kvaliteta mogu se otkloniti integriranjem sa drugim pt-sredstvima ili potpunijim sadejstvom sa ovima. Uključivanjem peša-

dijskih protivtenkovskih sredstava u oklopne jedinice stvaraju se preduslovi za lakše zaustavljanje i uništenje tenkova napadača. Za dejstva na pokrivenom zemljištu, noću i u magli pt-naoružanje pešadije predstavljaće osnovno protivtenkovsko sredstvo u jedinicama naoružanim tenkovima koji nemaju uređaje za osmatranje i gađanje noću. Ova sredstva su vrlo pogodna za zatvaranje i kontrolu međuprostora, odbijanje iznenadnog napada neprijateljevih tenkova, uništenje ukopanih pt-sredstava ili tenkova neprijatelja. Sem toga, lako se prenose i pod zaštitom vatre sopstvenih tenkova i uz korišćenje neravnina i rastinja na zemljištu mogu se lakše približiti cilju.

Tenkove napadača treba prisiliti da se razviju u borbeni poređak na što većem odstojanju. Ovo će biti moguće ako se u sastav oklopnih jedinica uključe ili ako im sadejstvuju jedinice protivtenkovskih raketa. Gledano u celini, protivtenkovske rakete efikasne su samo na manevarskom i ravničastom zemljištu i u uslovima dobre vidljivosti, tj. u uslovima kada i borbene mogućnosti oklopnih jedinica neprijatelja najpotpunije dolaze do izražaja. Prema tome, protivtenkovske rakete prema taktičko-tehničkim karakteristikama i mogućnostima služe kao dopuna tenkovima i drugim pt-sredstvima u borbi protiv masovnih tenkovskih napada ili protivnapada. Ovim se znatno povećava domet protivtenkovske vatre oklopnih jedinica. Zbog ovih osobina neke armije su ih uvele i u formaciju tenkovskih bataljona.

Pešadijsko protivtenkovsko naoružanje i protivtenkovske rakete uvek se mogu korisno upotrebiti u sastavu oklopnih jedinica. Tenk kao osnovno borbeno sredstvo oklopnih jedinica, pored znatnih prednosti, efikasan je u borbi sa tenkovima samo u određenim uslovima i situacijama. Iako oklopljen i dobro naoružan, pa čak i kada je znatno usavršen, on ipak nije univerzalno pt-sredstvo. Njegove slabosti u izvesnim uslovima i situacijama mogu biti više ili manje izražene. Preuzimajući na sebe neposrednu borbu sa neprijateljevim tenkovima, pešadijska protivtenkovska sredstva i protivtenkovske rakete omogućuju sopstvenim tenkovima primenu najpogodnijih oblika manevara i načina dejstva radi potpunijeg iskorištavanja slabosti u njegovom rasporedu i nanošenju udara u bok ili gde je više osetljiv i manje otporan.

Potpukovnik
Vujo VIDAČKOVIĆ